

בספרי חסידות איתא, לא נאמר "חייב" אדם או "צריך" אדם להפיל א"ע לכבשן האש, אלא "נוח לו" לאדם כלומר עד כדי כך צריך להיות תקוע בקרבו אהבת ישראל, עד שיהי נוח לו להיזרק לכבשן האש מלהלבין פני חברו ברבים.

דף י"א ע"א

בגמ': ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות.

הנה בחז"ל מצינו בכמה דוכתי דמידה טובה מרובה ממידת פורעניות עי' בסוטה (י"א). יומא (ע"ו). וסנהדרין (ק:), אך לא נזכר בגמרות הנ"ל הלימוד לזה, וגם לא נזכר בכמה מרובה מידה טובה ממידת פורעניות. אך בתוספתא (פ"ד דסוטה ה"א) אי' הלימוד מכאן שאם במידה טובה כתיב עושה חסד לאלפים, ומיעוט רבים שנים והיינו לפחות אלפיים דורות, ולגבי מידה רעה כתיב ריבעים והיינו ארבעה דורות והוא א' מה' מאות מאלפיים ע"כ. והובאו הדברים בשם התוספתא בתוס' כאן ע"ש. וכן ברש"י יומא (ע"ו). בלא להזכיר מהתוספתא ע"ש. וכן ברש"י עה"ת (שמות כ, ו) (וע"ש שמוסמן מתוספתא (פ"ג דסוטה ה"ד) וט"ס וצ"ל כהנ"ל (פ"ד ה"א) ע"כ). ועי' גם ברש"י (שמות ל"ד, ז) ע"ש היטב.

וראה בתוס' יו"ט (פ"ג דמכות משנה ט"ו) שמביא הדרש מהתוספתא הנ"ל. ומסיים: וכ"ש אם כפשוטו (היינו דמש"כ: ועושה חסד לאלפים - הוא כפשוטו לא רק אלפיים דור וכנ"ל) דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות ע"כ.

ובתוספות חדשים שם כתב וז"ל: וקשה, האיך שייך כ"כ דורות כל ימות עולם, ומצאתי בהקדמה של בה"ג שכתב: התורה נבראת ב' אלפים שנה קודם העולם. וכתוב דבר צוה לאלף דור. שהוא תקע"ד דורות קודם העולם, ש"מ כל דור ודור הוא שתי שנים וי"ט יום וי"א שעות וב' שלישים וי"ד חלקים וזה הוא דור עכ"ל.

ודבריו צ"ב. דמ"ת היה אחרי כ"ו דורות מתחילת בריאת העולם, והתקע"ד דורות הרי עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור כדאי' בגמ' חגיגה (י"ד). וע"ש ברש"י. וא"כ אין חשבוננו ברור (דהוא חישוב באלפיים שנה תקע"ד דורות) ואנו רואים דחז"ל לא חישובו כה"ג וגם שש אלפי שנים הוא ע"מא כדאי' בגמ' ר"ה (ל"א). ואפשר לעשות החשבון של אלפיים דור לפי חשבון זה וצ"ב עוד בכ"ז.

שמו כשם חמיו, אע"פ שאינם משולשים, מ"מ אין קושיא מהגמ' סוטה הנ"ל. והרי הוא כמבואר.

וע"ש עוד אריכות גדולה בענין זה.

★★

בגמ': וירגז המלך וכו' דאסקיה משבעה מדורי גיהנום.

בבית יוסף (או"ח סוף סי' תרכ"א) מביא מהרוקח (סי' ריז): מה שפוסקים צדקה ביוהכ"פ לעילוי נשמת המתים, יש להם אסמכתא, שבפרשת תצוה כתוב: "הכפורים אחת בשנה יכפר", וסמך ליה ונתנו איש כפר נפשו לה' וכו', שהחי יכול לבקש להקל דין המת, כגון דוד שביקש על אבשלום (סוטה י:), וכו' יוחנן שביקש על אחר, אבל אם נתן צדקה בעבור רשע אינו מועיל. עכ"ד והדברים נפלאים.

וראה בספר מאור ישראל להגאון רבי עובדי' יוסף שליט"א עמ"ס (חגיגה ט"ו ע"ב) מש"כ בדבריו הנ"ל.

★★

בגמ': נוח לו לאדם להפיל עצמו לתוך כבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים.

בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' קע"ב) כתב דכן הוא הלכה למעשה, דברים כפשוטן, שצריך האדם להיות מוכן שיזרקוהו לכבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים.

והביא מרבינו יונה ז"ל בשערי תשובה ליישב קושיית התוס' כאן דהטעם דלא נמנה דבר זה בין ג' עבירות החמורות שנאמר עליהם שהם בויהרג ואל יעבור, משום דמלבין פני חברו הוא אביזריהו ובכלל שפיכות דמים, דאזיל סומקא ואתא חוורא.

★★

אמנם במשך חכמה (סו"פ וזאת הברכה) נקט דדין זה הי' נוהג בבני נח וכמו שנמצאנו בדעת הרמב"ם שבשאר עבירות שאינם מג' העבירות אסור לישראל להחמיד ע"ע וליהרג, ומ"מ בן נח יכול להחמיר ע"ע וליהרג בשאר העבירות. וכן ישראל אסור ליהרג בשביל להציל את חברו מסכנה, משא"כ בבן נח רק אצלם נוהג דין זה שיפילו א"ע לכבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים.

★★